

„A hétköznapiakon is tudni kell intonálni”

Oberfrank Géza jelenleg a Magyar Állami Operaház főzeneigazgatója, aki karmesterként a hazai zenekarok többségét ismeri, több zenekarral koncertezett együtt az elmúlt évtizedekben. A karmesterrel többek között arról beszélgettünk, milyen a zenészek szakmai felkészültsége ma, milyen színvonalat képviselnek zenekaraink a világban.

— Ez nagyon összetett kérdés, így kénytelen vagyok előljáróban az előző évtizedekről szólni — kezdte a beszélgetést Oberfrank Géza. Az ötvenes évek óta figyelem — egyre értőbb szemmel és füllel — a zenekarokat, mert azóta készülök komolyan a pályára. 1961-ben végeztem el a *Zeneakadémia* karmesterképzőjét, de a koncertéletnek akkor már régóta hallgatója, részben pedig, mint karmesternövendék, aktív tagja is voltam. Mint főiskolás elsősorban a MÁV Szimfonikusokkal kerültem szorosabb kapcsolatba, de fokozatosan minden magyar zenekart megismertem. *Ha összehasonlítom a zenekari játék színvonalát a mostanival, azt kell mondanom, hogy általános és jelentős fejlődésről beszélhetünk*, annak ellenére, hogy sokan nosztalgiával emlékeznek a korábbi korszakra. Főleg azért, mert a zenekarokban nagy művészegyéniségek is játszottak. Való igaz, akkoriban az *ÁHZ*-ban, de a *Rádiózenekarban* és más zenekarokban is sok szólóképes művész játszott, akik az egész zenei életet meghatározták. Ugyanakkor gyakran hiányzott a magyar együttesekből az a fajta egységes zenekari tevékenységre

irányuló munka, amitől egy zenekar zenekarrá válik. Tehát nagy-szerű szólóteljesítmények mellett a kamaramuzsikálásnak az a fajtája, ami például az angol zenekarokat jellemzi, nem volt a magyar zenekarok sajátja. A legkritikusabb ebben az időszakban például a fúvósok hangindítása volt — a rezek elsősorban, de a fafúvósok is —, rendszeresen olyan hangindítást produkáltak, ami olykor szinte egy gikszerral is felért.

◆ Erőtlen volt a kezdésük?

— Nem, éppenhogy túlságosan erősek voltak. Erőteljes befúvással indították el a hangot, így bizonyos időnk kellett eltelnie, amíg a hang magassága apparicipiálhatóvá (elfoghatóvá) vált. A hirtelen megfújás bizonytalanná tette a hang intonációját. Azt a fajta — a jobb együtteseknél már elterjedt — hangindítást, amit egyesek a „tolással” azonosítanak, a magyar zenekarok alig alkalmazták.

◆ Az előbbieken a fúvósokról beszélt, folytassuk a vonósokkal.

— A vonósoknál — különösen az Operaházban, ahová 1961-ben kerültem — nem volt divat az egységes vonások használata. Úgy gondolták, a vonók mozgásának egységesítése elsősorban esztétikai kérdés. Mivel az operazenekar túlnyomórészt árokban játszik, nem törekedtek arra, hogy a vonásokat egységesítsék.

◆ Az egységes vonás gondolom, nem csupán esztétikai követelmény, az együttes hangzás is más így.

— Természetesen van a hangzásban jelentősége. Az „összevissza vonás” miatt különböző intenzitásfokon szólaltak meg a frázis egyes hangjai, egy kicsit mindenki a saját szája íze szerint formált; ez azt eredményezte, hogy egy-egy szólamban több „önjelölt” szólamvezető volt, akik mind *a maguk képére és hasonlóságára* muzsikáltak. Ettől a zenekari játék gyakran volt heterogén. Tehát a nagy egyéniségek, akik valóban szólístaként is tűndöklöek voltak, nem mindig tettek jót a zenekarok egységes hangzásának. Meg kell mondanom, erre az egyöntetű hangzásra a magyar zenekarok ma sem mindig kaphatók könnyen.

◆ Úgy véli, a zenekaroknak nincs szükségük nagy egyéniségekre?

— Ez is kényes és összetett kérdés. Tudniillik, vannak bizonyos pontjai a szereplésnek — egy-egy szóló eljátszása egy művön belül, például Beethoven 5. szimfóniájának oboaszólója —, amikor a zenekarban játszó muzsikus reflektorfénybe kerül. Ilyenkor, bár stílusosan és koncepcionálisan benne kell maradni a műben, de mégis, személyes mondanót kell sugallni, és szükség van arra, hogy a szólista tehetsége megmutatkozzék. Ha ezek a szólók színtelenül, szürkén, személyes mondanó híján hangzanak el, hiába korrekt a játék, hiányérzetünk támad. Ha viszont valaki akkor is egyénien játszik, amikor a mű szerint máson van a sor, akkor ez az összehatást lerontja. Eb-

ből a szempontból is van még fejlődni valónk.

A világ nagy zenekarainak teljesítménye egy-egy nagytudású karmester kitarató és következetes munkájának az eredménye. Sajnos az ilyen kvalitású mesterek száma egyre fogyatkozik, s úgy tűnik, nincs utánpótlás. A karmesterek jó része saját virtuozitását akarja bemutatni, s nem sokat törődik azazal, hogy a zenekar milyen minőségben szólal meg, elsősorban a műben rejlő hatásclemek maximális kiaknázásával foglalkozik. Ez a közönség soraiban általában nagy sikert arat, s még azt sem mondhatom, hogy nem méltán. Ugyanakkor a zenekarrá alakuláshoz nélkülönhetetlen volna azoknak a mestereknek a működése, akik a műhelymunkában jeleskednek. Amit az egyedi hangszertanulás közben a tanárok többé-kevésbé elmulasztanak megtanítani a növendékeknek, — vagy ha fel is hívják rá a figyelmet, nem gyakoroltatják eleget — azt a zenekari játék során kell megtanulni a jó nevelő karmesterek segítségével.

◆ **A történeti áttekintés után térjünk rá arra, hogy milyen a zenekarokban játszó muzikusok felkészültsége ma. Vegyük sorra a vonósokat, fúvósokat, ütősöket.**

— Örülök, hogy megemlítette az ütősöket is, mert őket sajnos általában el szoktuk hanyagolni. Részben azért, mert a szimfonikus zenekarok törzshangzása a vonós és a fúvósok alapszik, az ütősök löbbsnyire „csak” színesítik a műveket. Ritka az, hogy bármilyen követelményt támasszunk az ütősökkel szemben. Ehhez kapcsolódik egy élményem: a Drezdai Állami Zenekar próbáján vettem részt, ahol Beethoven IX. szimfóniájára készültek. Az utolsó tételben egyszer csak azon kaptam magam, hogy kénytelen vagyok odafigyelni arra, hogy egy fiatal ütős, aki cintányérozott, milyen hallatlan leleménnyel és muzikalitással illeszkedik az egyébként sok eset-

ben kissé közönségesen eljátszott utolsó tétel induló anyagához, hogy nem csak dinamikailag és ritmikailag volt a helyén, hanem a hang hosszúsága, kicsengése, a megütés minősége is olyan gazdagságot tárt fel, hogy azt mondtam magamban: lám-lám, a cintányér is milyen zenci hangszer. Ha előfordult, hogy egy-egy produkcióban ilyenfajta igényeket támasztottam, az ütősök meglepetéssel fogadták. Az esetek többségében pozitív volt a reagálás, élvezték, hogy őket is muzikus-számba veszik, és örömmel mutatták meg, hogy felkészültségüket.

A vonósoknál a fentebb említett hangindítás és egyöntetűség tekintetében nagyon sokat fejlődtek a magyar zenekarok. Amiben sok a tennivaló: az intonáció, a legjobb zenekaroknál is visszatérő probléma. Ez borzasztóan fontos kérdés. Egy akkordban sokszor nehéz kihallani, hogy melyik muzikus játszik magasabban, s melyik alacsonyabban. Ez összefügg azzal is, hogy a különböző hangszerek játékosai nemcsak az intonációban, hanem hangszínben sem kiegyenlítetten szólalnak meg. Gyakran előfordul, hogy egy tompán megszólaltatott hangot alacsonyabbnak hallunk, pedig nem a magasság a probléma, hanem a hangszín, a hang fénye vagy intenzitása.

◆ **Mi az oka annak, hogy a hazai zenészek nem intonálnak megfelelően ?**

— Úgy gondolom, a muzikusok nem minden esetben szólaltatják meg maximális igénnyel a hangszereiket, azt mondják, majd az előadáson; vagy azt, hogy úgy is lesz még próba... Az intonációt vagy állandóan gyakoroljuk, vagy hozzászoktatjuk a fület ahhoz, hogy „elmegy” a dolog, ha egy kicsit „piszkos” is. Jellemző ránk, hogy bizonyos szituációkban, amikor nem „éleslövészetről” van szó, elfogadjuk a rosszul intonált hangot is. Pedig alapkövetelmény a fúvósoknál, hogy minden egyes esetben korigálni kell, az intoná-

ciónak makulátlannak kell lennie. Ez általában ott működik jól, ahol a szekción belül van egy-egy vezető személyiség, akinek a véleményére adnak, és aki nem tűri meg környezetében a hanyagságot. Vonósainktól — az egyéni felkészültség mellett — a még kidolgozottabb kamarazenei egyöntetűséget lehetne számon kérni.

◆ **Úgy érzem, önnek összességében az a véleménye, hogy a koncertek sikere elsősorban a zenészek hozzáállásán múlik, vagyis morális kérdés.**

— A legnagyobb probléma — az anyagiak mellett — valóban a hozzáállással van, de a karmesterek felelőssége ebben legalább akkora, mint a muzikusoké.

◆ **Van-e szégyenkezni valónk a híres külföldi zenekarokkal szemben?**

— Úgy érzem, hogy lehetőségeinkhez képest nincsen szégyennivalónk. Volt alkalmam több hazai zenekarral is külföldön koncertezni, s azt tapasztaltam, ha a megmérettetés „felpiszkálja” a zenészek hiúságát, akkor nagy dolgokra képesek. Ez viszont nem jelenti azt, hogy a hétköznapiakban is ugyanezt a szintet ütjük meg. Ezért mondtam azt, hogy igényes zenélés a fizetés kérdésén túl morális kérdés is. A zenekaraink attól vannak magasabb szinten, mint a focistáink, hogy amikor meg kell mutatni a nemzetközi porondon, hogy mit tudunk, akkor képesek arra, hogy kiválóat nyújtsanak. Ha viszont sokáig tart az a tendencia, hogy a hétköznapiakban „leeresztenek”, akkor itt is könnyen kikerülhetünk az élvo-nalból.

Ószy-Tóth Gábor

